

Landsorganisasjonen i Norge

lo@lo.no

Deres ref.:
15/1449-2 670.00/LISA

Vår ref.:
15-118tnr

Dato:
17. september 2015

Høring - NOU 2015:8 Fremtidens skole Fornyelse av fag og kompetanser

Vi viser til Landsorganisasjonens brev av 25.06.2015.

Generelle betraktninger

Det er etter MFOs oppfatning en selvfølge at skolen skal vektlegge å lære elevene en rekke grunnleggende ferdigheter. Å kunne lese, skrive og regne, å beherske tallene og bokstavene og bruke de digitale verktøy, er grunnleggende også for videre læring. Derfor er det viktig å forsterke og tilpasse denne opplæringen, slik at alle elever opplever mestring av disse ferdighetene. Vi mener at dagens fem grunnleggende ferdigheter kun fremhever den teoretiske delen av opplæringen, og fortrenger at mye av elevenes læring skjer gjennom en praktisk og sosial tilnærming til lærestoffet. Å oppøve en forståelse av hva samhandling og samarbeid mellom mennesker betyr for å nå fram til oppsatte mål, resultater og ny kunnskap er så avgjørende for elevenes mestring av skole- og samfunnstilværelsen, at dette burde inngå som et eget grunnleggende kompetansemål i grunnopplæringen. Likeledes burde strategier for læring og motivasjon etter vår oppfatning vært vektlagt som en helt vesentlig evne å oppøve. Vi er derfor glade for at utvalget både ser på og foreslår å inkludere dette i sine forslag til kompetanser.

I tillegg mener MFO at kulturelle ferdigheter og forståelse i større grad må inngå i den basiskompetansen som elevene skal tilegne seg gjennom grunnskoleløpet. Forskning viser at elevenes kulturelle kapital har stor innvirkning på læringsresultatene deres, og vi mener at skolen har et stort ansvar for å utligne og kompensere for elevenes ulike kulturelle ballast. Kulturell kompetanse er avgjørende for å kunne tyde og tolke et komplekst samfunn, og en betingelse for å kunne tilegne seg det mangfoldet av uttrykksformer som vi blir møtt med.

Samtidig vil vi påpeke at kulturell kompetanse ikke bare er viktig for de unges orienteringsevne, men også for deres evne til kreativitet, nyskaping og idérikdom. De praktiske og estetiske fagene byr på kunst- og kulturuttrykk som vekker og forsterker følelser og fremkaller både refleksjon og spontanitet hos elevene. Disse fagene fremmer en vesentlig læringsvilje- og motivasjon, Å praktisk mestre uttrykksformer som litteratur, musikk, drama, multimedia, foto, film, språk, dans og design forsterker elevenes evne til å kommunisere sine faglige ferdigheter, fantasi, kreativitet og forståelse, og bidrar til en kunnskapsbygging som tar utgangspunkt i elevenes egenart og mestring.

MFO mener at elever som får erfare mestring vil oppleve en langt større læringsmotivasjon og selvtillit til å gå løs på vanskelige utfordringer, og at skolen derfor må vektlegge fag som fremmer dette i grunnopplæringen. Vi mener at den praktisk-estetiske opplæringsplass i skolen må styrkes og at skolen må vektlegge kulturell kompetanse som et viktig verktøy for utviklingen av elevens kritiske sans og nysgjerrige kreativitet.

Vi vil i dette høringsvaret fokusere på noen av de overordnede anbefalingene fra utvalget, men også diskutere og komme med korrigeringer og anbefalinger for de praktiske og estetiske fagene.

Om utvalget og mandatet

Utvalget har etter vårt syn vært bredt og faglig godt sammensatt. Etter det vi har erfart har utvalget arbeidet solid ut fra det mandatet som er gitt, og har også lagt til grunn en fornuftig og fruktbar tolkning av mandatet. Spesielt skal utvalget har ros for at de har lagt til grunn et bredt kompetansebegrep. Å tydelig signalisere at «kompetansebegrepet omfatter faglige kunnskaper og ferdigheter, sosial og emosjonell læring og utvikling, holdninger, verdier og etiske vurderinger»¹ er etter vårt syn både riktig, viktig og framtidsrettet.

Utvalget skal også ha ros for den åpne og inkluderende arbeidsformen utvalget har valgt. Det har vært både interessant og spennende å følge utvalgets arbeid gjennom utvalgets blogg. Spesielt givende har det vært å lese forskjellige innspill fra aktører i feltet, og hvordan utvalget, både som utvalg og som enkeltmedlemmer, har vært lyttende og interesserte i innspill og dialog.

Om utvalgets vurderinger og anbefalinger

Utvalget legger til grunn at «grunnopplæringen skal bidra til å utvikle elevenes kunnskap og kompetanse slik at de kan bli aktive deltakere i et stadig mer kunnskapsintensivt samfunn. Samtidig skal skolen støtte elevene i deres personlige utvikling og identitetsutvikling.»² MFO støtter dette synet, og er glade for at dette utvalget har et videre syn på skolen som dannelsesinstitusjon enn det som har vært rådende de siste årene.

Som Norges største fagorganisasjon for kunst- og kulturarbeidere er vi også glade for at utvalget så sterkt poengterer at skolen har et ansvar for den kulturelle utviklingen, og at elevene skal få ta del i sentrale sider ved kulturarven. Vi mener det er helt riktig og nødvendig, at det for framtida legges til grunn et kompetansebegrep som involverer både kognitive og praktiske ferdigheter, og at sosial og emosjonell læring og utvikling skal reflekteres i alle kompetanseområder.

Utvalget anbefaler at fornyelsen av skolens innhold baseres på fire kompetanseområder:

- fagspesifikk kompetanse
- kompetanse i å lære
- kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta
- kompetanse i å utforske og skape

MFO støtter denne anbefalingen, og vi vil utdype og diskutere nærmere innholdet senere i vårt høringsvar.

¹ NOU 2015:8, side 15.

² NOU 2015:8, side 7.

Utvalget anbefaler videre at fagfornyelsen begynner i fagområdene i skolen:

- matematikk, naturfag og teknologi
- språkfag
- samfunnsfag og etikkfag
- praktiske og estetiske fag

MFO er også positive til en slik tanke, men vil komme tilbake til noen utfordringer spesielt for fagområdet praktiske og estetiske fag.

Utvalget foreslår at det lages en helhetlig strategi ved innføring av nye læreplaner som beskriver de ulike fasene i implementeringsarbeidet, og hva som forventes av de forskjellige aktørene.

MFO støtter dette, og vil presisere at dette må gjelde for alle fagområder og for alle fag, og på en slik måte at alle fag og alle lærere får samme vilkår når virkemidler skal utarbeides og når støttetiltak skal iverksettes.

Til kapittel 2; Kompetanser i fremtidens skole

Utvalget anbefaler som tidligere nevnt i dette høringssvaret at fire kompetanseområder vektlegges i skolens faglige innhold i et perspektiv på 20-30 år:

- fagspesifikk kompetanse
- kompetanse i å lære
- kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta
- kompetanse i å utforske og skape

Utvalget anbefaler videre et bredt kompetansebegrep og skiller også mellom begrepene fagspesifikk og fagovergripende kompetanse.

Etter vårt syn er dette gode grep og fornuftige anbefalinger.

Vi er spesielt glade for at utvalget ser behovet for at elevene utvikler kompetanse innenfor fagområdene praktiske og estetiske fag, men vi kunne ønske at utvalget enda tydeligere løftet frem de store verdiene kunst og kultur skaper i samfunnet, både av økonomisk og ikke-økonomisk verdi.

Vi vil også sterkt anbefale at anbefalingene fra Ekspertgruppen for kunst og kultur i opplæringen - oppnevnt av Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, «Det muliges kunst»³, inngår i det videre arbeidet med å utarbeide framtidens skole. Etter vårt syn har denne gruppen levert innsikter, råd og anbefalinger som vil være særdeles viktige å ta hensyn til i utformingen av fremtidens skole.

Til kapittel 3; Fornyelse av skolefagene

Utvalget anbefaler en fornyelse av innholdet i skolefagene, og påpeker at elevenes utvikling av forståelse tar tid. Utvalgets delutredning konkluderte samtidig at profilen til de praktiske og estetiske fagene samlet sett kan gå utover elevenes mulighet for dybdelæring fordi de har et stort omfang.

Utvalget sier også at i musikkfaget kan de utøvende delene av faget se ut til å dominere over opplevelsese- og kunnskapsdimensjonen av faget. MFO er ikke udelt enige i dette perspektivet. Vår erfaring er tvert imot at det på mange skoler blir de utøvende delene av

³ «Det muliges kunst - råd til kulturministeren og kunnskapsministeren», 2014.

musikkfaget bevisst nedprioritert, og at elevene ikke får god opplæring i det håndverksmessige ved faget, f.eks. de å lære å spille et instrument, eller lære å synge på en funksjonell og korrekt måte. Dette kan ha mange årsaker. En av årsakene er etter vårt syn mangelen på kompetente faglærere i musikkfaget. Dette vil vi komme tilbake til under våre kommentarer til kapittel 7.

En annen årsak er rom- og utstyrssituasjonen ved skolene. På mange skoler blir spesialrom - som musikkrom og håndarbeidssaler - prioritert bort, og det blir satt av for lite midler til musikkinstrumenter, og til nødvendig vedlikehold av musikkinstrumentene.

En tredje årsak er rektors rolle i å utøve positivt lederskap innenfor kunst- og kulturfeltet. Som rapporten «Arts and Cultural Education in Norway»⁴ av professor Anne Bamford blant annet viser, så er det mange rektorer som ikke har noen klar formening og forståelse av hva som er god kunst eller god kunst- og kulturopplæring, og hvordan de skal legge til rette for dette i sin skole. Etter vårt syn må rektoropplæringen legge til rette for at rektorene kan tilegne seg mer kunnskap om verdien av kunst- og kulturopplæring og kreative tilnærminger i alle skolens fag.

Utvalget mener at delutredningen tydelig viser at læreplanene i de praktiske og estetiske fagene er ambisiøse, og at fagmiljøene må utfordres på hvordan fagene skal reduseres, forenkles, fokuseres og tydeliggjøres.

MFO mener at det i utgangspunktet ikke er negativt med ambisiøse læreplaner. Men en ambisiøs læreplan må følges opp med godt kvalifiserte lærere og en rom- og utstyrssituasjon som er tilpasset læreplanen. Dessverre er situasjonen ved mange skoler i dag slik at forutsetningene for å følge opp læreplanene ikke er til stede. Dette er dog resultatet av en villet politikk, der de praktiske og estetiske fagene har vært nedprioritert både fra sentrale og lokale myndigheter. Men vi ønsker velkommen en større og grundig diskusjon om hvilken plass og funksjon fagområdet skal ha i fremtidens skole, slik utvalget legger opp til.

MFO vil også uttrykke sin bekymring over at dans som eget fag og profesjon bare er nevnt en gang, og da kun som en måte å oppleve musikk på. Dans skal være en del av både musikk- og gymnastikkfaget, og har et stort potensiale for å bidra til elevens kreative, kroppslige, musikalske og kunstneriske utvikling. Men da trengs en systematisk tenkning rundt faget og rundt utviklingen av kompetansemål, evalueringsmetoder og progresjon i faget.

En annen interessant anbefaling fra utvalget er forslaget om at fellesfagene i større grad inn i dag kan åpnes mot de ulike utdanningsprogrammene i videregående skole, ved at læreplanene gjøres mer relevante for det enkelte programområdet. Dette er en tanke som spesielt for musikk-, dans- og dramalinjene vil vekke begeistring. Dette er linjer som tradisjonelt søker slike samarbeid, og vil etter vårt syn gi et bedre og mer konsistent fagtilbud for disse elevene.

Til kapittel 4; Læreplanmodell

Utvalget foreslår at de nye læreplanene for fagene bør ha færre og mer likt utformede kompetansemål, og at læreplanene bør ha en tydelig progresjon. MFO støtter forslaget om færre kompetansemål. Spesielt i musikkfaget har målene og emnene blitt mange, og en grundig gjennomgang og prioritering vil etter vårt syn være hensiktsmessig. Vi vil også støtte en tydeligere progresjon i dette faget. Musikkfaget skal også kvalifiserer til videre utdanning i musikk, men da må faget utvikles slik at kompetanser og ferdigheter hos

⁴ Bamford, Anne: «Arts and Cultural Education in Norway», Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, 2012.

elevene har en tydelig utvikling til stadig høyere nivåer. Her har musikkfaget etter vårt syn et stort forbedringspotensial.

Utvalget foreslår samtidig at fagene samtidig bør ha mer like utformede kompetansemål. Dette forslaget kan virke logisk og fornuftig, bare en er klar over og oppmerksom på at fagets egenart ikke må svekkes gjennom å innføre uhensiktsmessige mål.

Utvalget ønsker også nasjonalt utformede veiledningsressurser. MFO støtter dette forslaget, men vil oppfordre til at slike ressurser i så fall må utarbeides for alle fag, og til samme tid. Vi har dessverre ofte sett at noen fag prioriteres mye høyere enn andre når planer, veiledere og retningslinjer skal utarbeides, og håper at så ikke vil skje denne gangen.

Til kapittel 5; Undervisning og vurdering

Utvalget foreslår blant annet at elevenes sosial og emosjonell kompetanse også skal vurderes, og som utvalget selv påpeker så har dette problematiske sider. Vurdering er, og skal være, problematisk og utfordrende, dette er også tydelig i musikkfaget og i kunst- og håndverksfaget. Samtidig er kunstfagene emosjonelle funksjoner en av de aller viktigste årsakene til at mennesker besjefter seg med kunst.

Hvis vurdering av sosial og emosjonell kompetanse skal innlemmes i det formelle vurderingsarbeidet, er det noen momenter som må vektlegges. En må unngå å utvikle maler eller idealer for hvordan menneskets adferd og følelser skal være. Og en må utvikle en solid forståelse av hva sosial og emosjonelle kompetanser i de praktiske-estetiske fagene kan være. Slik kan en gjøre vurderingsarbeidet i disse fagene både bedre, mer valid og sammenlignbart mellom skolene.

En av de sentrale utfordringene for musikk lærerne etter innføringen av Kunnskapsløftets læreplan og den påfølgende presiseringen av vurderingsforskriften i opplæringsloven, kapittel 3 (2009), var at grunnlaget for sluttvurdering i fag kun skulle baseres på elevenes oppnådde kompetanse i henhold til kompetansemålene. Kompetansemålene var på sin side, i tråd med prinsippene om utarbeidelse av atferdsmål i LK06, nærmest frie for affektive dimensjoner, og på ungdomstrinnet også det sosiale aspektet. Dette har ifølge Vinge⁵ ført til at mange lærere i musikk unngår læringsaktiviteter der sosiale kompetanser kan utvikles (f. eks. samspill der ulike instrumenter og musikalske funksjoner er i spill) og til en vurderingspraksis som utelater det mange musikk lærere har forstått som vesentlige sider ved læringen. Det brede kompetansebegrepet som anbefales av Ludvigsen-utvalget vil dermed kunne føre til at viktige sosiale og emosjonelle sider ved musikalsk kompetanse blir gjeninnført i vurderingsgrunnlaget.

Til kapittel 6; Implementering

Utvalget har en rekke anbefalinger på tiltak for å implementere utvalgets mange og ambisiøse anbefalinger. MFO støtter utvalget i at implementeringen trenger både tid, god planlegging, dialog og forankring. Vi vil spesielt påpeke viktigheten av å komme i dialog med alle parter og interessenter i dette arbeidet. For de praktisk-estetiske fagene er det særdeles viktig å inkludere bredt, og å invitere alle organisasjoner som kan ha innspill, forslag og ideer i disse prosessene.

Til kapittel 7; Økonomiske og administrative konsekvenser

⁵ Vinge, J. (2014). Vurdering i musikkfag: en deskriptiv, analytisk studie av musikk læreres vurderingspraksis i ungdomsskolen. PhD. Oslo: Norges musikkhøgskole.

Gjennom strategien «Kompetanse for læring» er det etablert et system for videreutdanning av lærere og skoleledere. Utvalget forutsetter at dagens videreutdanningstilbud innrettes mot fornying av skolens innhold, og at videreutdanningstilbudet som tilbys lærerne, inkluderer opplæring i samtlige skolefag og vektlegger undervisningspraksis og vurdering av elevenes kompetanse i fagene.

MFO er enige i at dette tilbudet må videreføres, og at det må innrettes mot samtlige skolefag. Men denne innretningen må være lik for alle fag. Det nåværende systemet for videreutdanning inneholder både en vikarordning og en stipendordning. Men i vikarordningen skilles det på hvor mye staten gir i tilskudd, etter hvilket fag det videreutdannes i. Og gjennom stipendordningen gis lærere stipend i såkalte «prioriterte fag». Vi mener at dette gir uheldige og ulogiske signaler ved å skille på fag når støtte skal ytes. En sortering av fagene i viktige og mindre viktige fag er uheldig, og vil ikke gi de nødvendige signalene om at fag og fagkompetanse er prioritert. Vi trenger en skole der kompetanse og kunnskap settes så høyt som mulig. Dette gjør vi ikke ved å skape A- og B-fag. Vi kan heller ikke se at en musikk lærer har mindre behov for støtte til livsopphold enn f.eks. en matematikklærer.

Etter MFOs oppfatning er det for mange lærere uten eller med for lav kompetanse i skoleverket. Kun tre av fem lærere som underviser i musikk på grunnskolen har faglig fordypning, to av fem har ingen faglig fordypning målt i studiepoeng. Bare en av fire musikk lærere har kompetanse i faget tilsvarende 60 studiepoeng eller mer. En av fem lærere i kunst og håndverk har minst 60 studiepoeng, og like stor andel har 30-59 studiepoeng fordypning i faget.⁶

Utvalget anbefaler at de praktisk og estetiske fagene i skolen må styrkes, og at grunnopplæringen må gi elevene erfaringer med og muligheter for utvikling innenfor et bredt spekter av fagområder, enten de skal inn i høyere utdanning eller ut i et yrke. Et bidrag til å styrke kompetansen i estetiske fag i grunnskolen kan være å benytte den kompetansen som kommunenes kulturskolelærere innehar. Læreplanverket for grunnskolen appellerer til et samarbeid mellom grunnskolene og kulturskolen i fagene musikk og kunst og håndverk. Kulturskolens lærere kan være en viktig ressurs for grunnskolens undervisning gjennom f. eks. felles prosjekter og bidra til å styrke kunst- og kulturoplæringen i grunnskolen.

Vi er derfor veldig glade for - og støtter selvfølgelig - at det i den reviderte «Kompetanse for kvalitet - strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2015» er kulturskolelærere nå en del av målgruppen. Dette vil etter vårt syn kunne gi mange positive virkninger: Vi får flere høykompetente musikk lærere og kunst- og håndverks lærere i grunnskolen, samarbeidet mellom kulturskole og grunnskole blir bedre og tettere, disse kulturskole lærerne har ofte også tett kontakt med det lokale kulturlivet og kan være et «kulturelt lim» i lokalsamfunnet, kulturskole lærerne kan få større stillinger - gjerne fulltidsstillinger - og det blir en større helhet over den kulturelle og musikalske opplæringen.

Statistikk fra PAI registret i 2008 viser at 15,6 % av kulturskole lærerne allerede i dag underviser i grunnskolen og i den videregående skole. (Tall utarbeidet av KS i rapport fra 2009). Vi regner med at prosenten er noe høyere pr dato. Det er grunn til å tro at det er disse lærerne som innehar best kompetanse og holder det høyeste nivået på undervisningen i musikkfaget og i kunst- og håndverksfaget i grunnskolen. Dette kan underbygges ved å vise til MFOs siste medlemsundersøkelse, der resultatene viser at 62% av våre medlemmer har UH-utdannelse på mer enn 4 år, mens 25,8 % har UH-utdannelse

⁶ Lagerstrøm, Moafi og Revold: Kompetanseprofiler i grunnskolen - Hovedresultater 2013/2014, SSB-Oslo 2014.

på 4 år eller mindre (med eksamen). Men siden det ikke er et krav om PPU for å undervise i de norske kulturskolene (unntatt i Oslo kommune) er det mange kulturskolelærere som ikke har den formelle kompetansen for å undervise i grunnskolen. Mange - både dem med og uten PPU - kvier seg også for å undervise større klasser, siden de ikke har utdanning i dette.

Det må derfor avsettes midler i størrelsesorden 10 millioner som spesifikt settes av til å utvikle videreutdanningskurs for kulturskolelærere. Ved å tilby tilpassede videreutdanningskurs til kulturskolelærere vil det i enda større grad bli mulig og mer aktuelt for kulturskolelærere å kunne ta undervisningsoppgaver i grunnskolen. Et PPU-kurs, innrettet mot denne gruppen, på f.eks. 60 studiepoeng kunne være et hensiktsmessig grep. Dette kunne både Norges musikkhøgskole og/eller andre universitet eller høyskoler ta ansvar for.

Avsluttende betraktninger

Ludvigsen utvalget presiserer tydelig at skolens rolle som fellesarena stadig får større betydning. Skolen er den viktigste fellesarenaen vi har i Norge og den skal ruste elevene til møtet med et mangfoldig samfunns- og arbeidsliv og bidra til å redusere sosiale ulikheter. I en verden der verdier, normer og holdninger er i stadig endring, må skolens sammenbindende rolle på tvers av kulturelle, økonomiske og andre skillelinjer stadig styrkes. Skolen skal bidra til å utvikle elevenes potensiale som mennesker og bidragsyttere i samfunnet. De skal få ta del i felles verdier, i sentrale sider ved kulturarven og tilegne seg de ferdigheter og kunnskaper som må til for å skape seg gode liv og bidra til et produktivt samfunn, både lokalt, nasjonalt og globalt.

Etter MFOS syn er de betraktninger og anbefalinger Ludvigsen utvalget kommer med i denne NOU-en gode, viktige og riktige for å skape en bedre skole, og en bedre framtid for hver enkelt elev, for norsk skole og for det norske samfunnet.

Med vennlig hilsen

Musikernes fellesorganisasjon

Forbundet for utøvende kunstnere og pedagoger

Hans Ole Rian /s/

Forbundsleder